Z. Abramowicz
Uniwersytet w Białymstoku
e-mail: abramowicz.zofia208@gmail.com

УДК 811.162.1'373.23"15/16"(438)

IMIĘ JAN // IWAN W ANTROPONIMII PODLASIA W XVI–XVII W.

Słowa kluczowe: *antroponimia historyczna, Podlasie, postacie biblijne, kultura chrześcijańska, adaptacja imienia, słowotwórstwo.*

Artykuł jest próbą pokazania wpływu kultury chrześcijańskiej oraz zróżnicowania etnicznego na kształtowanie się systemu antroponimicznego mieszkańców Podlasia w XVI–XVII w. Zakorzenienie w systemie antroponimicznym imienia Jan w różnych odmiankach (łac., pol., wsł.) miało ścisły związek z postaciami biblijnymi. Na popularność imienia wpływ miało wiele czynników językowych, jak np. sposób adaptacji w języku przyjmującym, łatwość tworzenia form pochodnych od pełnej formy podstawowej i form alternacyjnych oraz pozajęzykowych, kulturowych. Niewątpliwie ważnym czynnikiem była ranga świętych postaci NT – Jana Ewangelisty i Apostoła oraz Jana Chrzciciela i ich miejsce w kulturze chrześcijańskiej.

Z. Abramowicz
University of Bialystok

PERSONAL NAME YAN / IVAN IN THE ANTHROPONYMY OF PODLYASHYA IN THE XVI–XVII CENTURIES

Key words: *historical anthroponymy, Podlyashye, Bible characterы, Christian culture, adaptation of personal names, word-building.*

The author of the article is trying to show the influence of Christian culture and athnic variety on the process of formation of the anthoponymic system of the settlers in Podlyashyein the XVI–XVII centuries. The use of the personal name Yan // Ivan in different variants (Latin, Polish, Eastern Slavonic ones) is entirely connected with the Bible and its characters. The influence of linguistic and extra-linguistic factors on the popularity of the name is the following: the way to use of such a name in the language-recipient, the easy way for form-building, the variety of form and word-building means. Undoubtedly, the very important factor is the position of the characters in the holy rank and their place in Christian culture.

Imię Jan występuje zarówno w Starym Testamencie (ST) jak i Nowym Testamencie (NT). W przekładach Biblii jego forma jest jednak różnicowana. Na określenie postaci biblijnych ST zarówno w Biblii Tysiąclecia [2], jak i rosyjskim przekładzie Synodalnym Biblii [3] używa się formy Jochanan / Иоханан (1 Krn 3,24), zaś forma Jan/Иоанн jest zarezerwowana dla postaci w różny sposób związanych z chrześcijaństwem: pojawia się w Księgach Machabejskich i konsekwentnie już w NT. Na uwagę zasługuje postać ST – syn Elioenaja, potomek Zorobabela i króla Jojakina. W ST jest on nazywany Jochananem (1 Krn 3,24), zaś wymieniany w NT w

Репозиторий ВГУ

rodowodzie Jezusa nosi już imię Jan (Łk 3,27). W 1 Księdze Machabejskiej (16,1,2) wymienione osoby o tym imieniu: Jan Gaddi (1 Mch 2,2), Jan syn Akkosa (1 Mch 8,17), Jan (Hirkan) (1 Mch 16,1,2) także noszą już skróconą wersję imienia. Z jednej strony wiąże się to z ideą męczeństwa za wiarę w Boga, która najpełniej w ST została wyrażona w 2 Księdze Machabejskiej [1, 339], następnie przejęta przez chrześcijaństwo, z drugiej zaś ma to również ścisły związek z przekładami Pisma Św. z hebrajskiego, greckiego czy łacińskiego oryginału. Zgodnie z informacją zamieszczoną w Biblii Tysiąclecia, 1 Mch została napisana po hebrajsku, lecz zachowała się tylko w tłumaczeniu na język grecki [2, 484]. Przekład z języka greckiego powodował przyswojenie imienia w formie Jan, z hebr. j(eh)ochanan 'Jahwe obdarzył łaską' (Tron.-Wal.144), przejęte do gr.Ιωαννης, łac. Ioannes, Iohannes, w scs wystąpiło w formach Іоанъ, Іоаннъ (MalI 243), cerk. Иоанн (Sup. 192). W Biblii jest to imię 26 postaci biblijnych. W przekładach w ST konsekwentnie pojawia się forma Jochanan, natomiast w NT – Jan. W ST imię Jochanan noszą: a) syn Elioenaja, potomek Zorobabela i króla Jojakina (1 Krn 3,24); b) kapłan z rodu Sadoka (1 Krn 5,35n); c) Beniaminita sprzymierzony z Dawidem (1 Krn 12,5); d) Gadyta sprzymierzony z Dawidem (1 Krn 12,13); e) odźwierny z rodu Koracha (1 Krn 26,3); f) Judejczyk, oficer Jozafata (2 Krn 17,15); g) ojciec Izmaela, może tożsamy z poprzednim (2 Krn 23,1); h) ojciec Azariasza z pokolenia Efraima (2 Krn 28,12); i) najstarszy syn Jozjasza (1 Krn 3,15); j) syn Kareacha (Jr 40,7n // 2 Krl 25,23n); k) syn Hakkatana (Ezd 8,12); l) syn Eliasziba (Ezd 10,6); ł) Izraelita spośród synów Bebaja (Ezd 10,28); m) syn Ammonity Tobiasza (Ne 6,18); n) kapłan, głowa rodu Amariasza (Ne 12,13); imię w formie Jan w ST noszą: p) najstarszy syn Mattatiasza z przydomkiem Gaddi (1 Mch 2,2; 9,35-42); r) członek kapłańskiego rodu Akkosa (1 Mch 8,17); s) Jan (Hirkan I) syn Szymona Machabeusza (1 Mch 16,2.14).W NT imię występuje już tylko w formie Jan: a) syn Zachariasza, zwany Chrzcicielem; b) syn Zebedeusza i brat Jakuba, jeden z Dwunastu; c) ojciec Szymona Piotra J 1,42; 21,15-17; wg Mt 16,17: Jona); d) członek rodu arcykapłańskiego (Dz 4,6); e) Jan Marek (Dz 12,12.25; 13,5.13; 15,37); e) syn Elioenaja, potomek Zorobabela i króla Jojakina, a zarazem przodek Jezusa ((Łk 3,27);

W XVI–XVII w. na Podlasiu na styku katolicyzmu z prawosławiem imię to funkcjonowało w wariancie łacińskim, polskim, cerkiewnym i wschodniosłowiańskim. Należało do najpopularniejszych imion, o czym świadczy nie tylko ilość poświadczeń, lecz i formy alternacyjne oraz nazwiskowe, które powstały na bazie tego niewątpliwie z różnych powodów atrakcyjnego imienia. Imię Jan w zgromadzonym materiale antroponimicznym jest poświadczone w formach:

łac. ze zmianą Io > Jo-: **Joannes**: *Joannes Siedleczki* 1569, AU 272; *Joannes Adamczyk, Joannes Litwin, Joannes Arasimik, ...Harasimik, Joannes Casimirus Biernacki, nobilis Joannes Ozep* 1662, PnM 443, 435, 442, 443, 448; *Joannes Monicki* 1669, S.; *Joannes Ostkiewicz* 1670, S.; **Joannis**: *Joannis olim Adae Cruszewski* 1569, AU 254; *Joannis Boguszewski, N. Joannis Paprocki* 1640, KD 45, 9; *Joannis Nikitorowicz* 1662, PnM 411;

pol.: Ioa- > Ja-; nn > n; apokopa -es: **Jan**: *Jan Siekierka pisarz* 1514, UP 75; *Jan Matiiewicz, Jan Stankowicz Panok* 1528, JI 187, 192; *Jan Monkowicz* 1536, O 23; *Jan Siekierski* 1541, UP 75; *Jan Nowosad* 1551, IMŁII 268; *Jan Moszczeński* 1560, PMŁ 170; *Jan Mierzwiński* 1560-1563, RBS 426, 450; *Jan Siedlecki* 1569, AU 272; *Jan Jodkowic* 1571, IT 13; *Jan Dzidziulewicz* 1573, IT 39; *Jan Augustynow, Jan Domkniew, Jan Jagiełów* 1578, IG 304, 71, 141; *Jan Jorga z Rosochatego* 1580, JI 55; *Jan Sępkowski Żołnierz* 1648, AKJ 210; *Jan Andrukowicz, Jan Iląda* 1639, OP 113, 119; *Jan Jadaczyk* 1640–1641, KB 4; *poddany Jan Mazurczyk, Jan Moskal* 1662, PnM 514, 412; *szl. Jan Moszenka* 1676, RPD 349;

wsł.: z cerk. Иоанн > **Iwan:** *Iwan Semenowicz Sapieha* 1513, UP 152; *Iwan Bitij, Iwan Mieszko* 1551, IMŁII 269, 245; *Waszil a Iwan Maliewiczy* 1558, RG 15; *Iwan Moskalewicz, Iwan Osuło* 1558, IB 28, 41; *Iwan Panasewicz* 1558, IS 49; *Iwan Anchimowicz, Iwan Awdzieszewicz, Iwan Doroszewicz, Sidor, Klim, Iwan Dziedzieckowicze, Koc, Iwan, Jesko*

Jaroszewicz 1560, PMŁ 122,123; 153, 141, 169; *Iwan Mackowicz* 1560, PK 13; *Iwan Siodelnik* 1562, RBS 452; *Iwan zięć Serafinow, Iwan zięć Sierkow* 1571, IT 32,33; *Iwan Bartniuk, Iwan Duniew* 1578, IG 73, 140; *Iwan Pałczewski, Iwan Paniuczyc* 1639, OP 120, 113; *Iwan Lipiński* 1648, AKJ 210; *Iwan Matczuk, Iwan Mormolik, Iwan Nikiforowicz praezbiter czerkwi Łosickiey* 1662, PnM 422, 525, 412.

W materiale źródłowym nie wystąpiła poprawna forma cerkiewnosłowiańska imienia Ioann. W pewnym sensie można uznać za zmodyfikowaną postać cerkiewnosłowiańską formę Joan, chociaż możliwa jest również apokopa wygłosowego -es w wariancie łacińskim: Joannes > Joan. Kontekst i dodatkowe określenia występujące obok imienia nie pozwalają jednoznacznie stwierdzić, która wersja jest prawdziwa, por.:

Joan: *Joan Hohol* 1520, JIII 244; *Joan Harasimowicz praezbiter Kozieradzki* 1662, PnM 482;

formy alternacyjne:

łac. Jo**han**nes > Han-//Chan-:

Han: *Han a Roman* 1551, IMŁII 255; **Chan**: *Chan Liewoniewicz, Chan Łubienczyc* 1551, IMŁII 250, 296;

-ko: **Chanko**: *Chanko Chilkowicz, Chanko Ulkowicz* 1560, PK 15; *Chanko Lewoniewicz* 1560, PMŁ 123; *Chanko Kuwietycz* 1567, IMBS 183;

-‘uk: **Haniuk**: *Haniuk Nicyporowicz* 1560, PMŁ 171;

-us: **Hanus**: *Hanus Podkowicz* 1565,IA 4*; Hanus Soth* 1580, JI 73; *Hannus Zllotnik* 1571, IT 15;

pol. Jan-:

-ek: **Janek**: *Janek Bolsnonicz* 1560-1563 RBS 471; *Janek Bogdzik, Janek Dawidzik, Janek Gospodzik, Janek Mikowicz* 1566, IA 10, 11, 12; *Janek Momotek, Janek Sik* 1571, IT 18, 23; *Janek Dzidziulik, Janek Grygowicz, Janek Krystończyk* 1639, OP 133, 134;

-ko: **Janko**: *Janko Androsowicz* 1545, IMŁI 93; *Janko Obielkowicz* 1551, IMŁII 257; *Janko Jodeskonicz, Janko Materuszowicz, Janko Narkiewicz* 1558, IS 57, 55, 58; *Janko Michałowicz* 1558, RG 55; *Janko Mikołaiewicz* 1558, IB 38; *Janko Ostrowski* 1560, PMŁ 128; *Janko Balzinonicz, Janko Jadam, Janko Bielenicz, Janko Budkonicz, Janko Goikowicz, Janko Mikutkowicz* 1560–1563, RBS 472, 483,471,468, 484; *Janko Baranoicz* 1569, AU 264; *Janko Niedzwiednik* 1578, IG 312;

-uc: **Januc**: *Januc Łodyczyc, Januc Mosiewic, Januc Nargielowic, Januc a Stasz Narkiewici, Januc a Hapon Sziedelniki* 1558, RG 6, 23, 5, 25; *Januc Miłoniew* 1578, IG 331;

-uć: **Januć**: *Januć Andrukiew* 1578, IG 74;

-ucz: **Janucz**: *Janucz Korucziewicz, Janucz Antonowicz, Narucz a Janucz Radzikowiczy, Janucz a Stańko Milkiewiczi* 1558, RG 14, 17;

-us: **Janus**: *Janus Rozwij* 1640–1641, KB 20;

-usz: **Janusz**: *Janusz, Matey Guzewicz, Janusz Janowicz, Janusz Martinowicz* 1528, JI 195, 187; *Janusz Bezruczkowicz* 1558, IS 55; *Januss a Pietrucz Jankowiczy* 1558, RG 18; *Janusz a Jacub Diakowski* 1560-1563, RBS 414; *Janusz Gładki, Janusz Joszkowicz* 1565, IA 3, 4; *Janusz Maczkiewicz* 1566, IA 9; *Januss Owdziei* 1571, IT 25; *Janusz Biały* 1578, IG 54;

-uch: **Januch**: *Januch Buiwidow* 1578, IG 300;

-ucho: **Janucho**: *Janucho Husarów* 1578, IG 302;

-uta: **Januta**: *Januta Czyżow, Januta Jaskow* 1578, IG 305, 323;

Do tak uzyskanych form imion dodawano kolejne formanty, np. *Janek > Janecz-ek, Jancz- yk, Jancz-uk; Janusz > Janusz-ek* itd. Porównajmy materiał źródłowy:

Janek-/Janko-:

-ko: **Janeczko**: *Janeczko* 1545, IMŁI 98;

-uk: **Janczuk**: *Janczuk* 1545, IMŁ 98;

-ik/-yk: **Janczyk**: *Janczyk Butkiewicz* 1558, IS 57;

Репозиторий ВГУ

Janik-:
-ko: **Janiczko**: *Janiczko Tersia gospodarz* 1662, PnM 533;
Janusz-:
-el: **Janszel**: *Janssel Mateiowicz* 1560–1563, RBS 483;
-ko: **Januszko**: *Janussko Jankow* 1558, RG 366; *Januszko Naszuczycz* 1566, IA 11; *Januszko Klimow* 1578, IG 82;
skrócony temat Ja-:
-ś: **Jaś**: *Jaś Masłowski, Jaś Mostowski* 1558, IS 50;
-sz: **Jasz:** *Jasz Jorew* 1578, IG 70;
Jas-:
-ko: **Jasko**: *Jasko Ondrelenia* 1551, IMŁII 261; *Jasko Paluchowicz* 1560, PK 12; *Jasko Niesczorowicz* 1566, IA 9; *Jasko Michajłów, Jasko Monsiew, Jasko Nowik* 1578, IG 323, 84, 303; *Jasko Dmitruk, Jasko Hołodczyk, Jasko Kopik, Jasko Orechwicz, Jasko Rozey* 1662, PnM 426, 430, 426, 529, 432; *Jasko Cybulik chłop, Jasko Hryciuk* 1674, RM 249, 285;
Jaś-
-ek: **Jasiek**: *Jasiek Mazurczyk* 1639, OP 132;
-ko: **Jaśko**: *Jaśko Iwaskowicz, Jaśko woyt* 1558, IB 44, 39; *Jaśko Cybulewicz, Jaśko Lachowicz, Jaśko Padagiel, Jaśko Sieczka* 1639, OP 114, 108, 142, 109;
-uk: **Jasiuk**: *Jasiuk Druncew* 1578, IG 73;
Jasz-/Jesz-:
-ko: **Jaszko**: *Jaszko Antonik, Jaszko Hawrylik, Jaszko Dmitryk, Jaszko Han, Jaszko Hawrylik, Jaszko Kuczko zięnc, Jaszko Niczanka* 1662, PnM 439, 438, 431, 432, 438, 439, 432; **Jeszko**: *Jeszko olim Konczowicz* 1569, AU 246;

wsł. Iwan-:

> Jawan-:
-uta: **Jawnuta**: *Jawnuta Nieczaiewicz* 1565, IA 8;
-ec: **Iwaniec**: *Iwaniec, Dorosz Ihnatowicz* 1528, JI 196;
-ko: **Iwanko**: *Maxim a Iwanko Klimowiczi, Iwassko a Iwanko Kolbassczicz, Iwanko Maciewic* 1558, RG 376, 15; *Iwanko Onaciewicz* 1558, IN 73, 74; *Iwanko Miskiew, Iwanko Pilipów* 1578, IG 82, 76; *Iwanko Chwiedczowicz* 1560, PK 13; *Iwanko Minicz* 1567, IMBS 183; *Iwanko Mastalerz* 1662, PnM 437;
podstawa skrócona **Iw-:**
-acz: **Iwacz**: *Iwacz* 1577, JI 171;
-as: **Iwas**: *Iwas Mackowicz* 1558, IB 42;
-och: **Iwoch**: *Iwoch filius Andreae* 1569, AU 259;
Iwel-:
-as: **Iwlas**: *Iwlas* 1558, IS 53;
Iwas-:
-ko: **Iwasko**: *Desz z Iwaskiem, Iwasko brath, Iwasko Rudnik* 1558, IB 43,38, 57; *Iwasko Drobiszewicz* 1558, IS 58; *Iwassko a Iwanko Kolbassczicz, Iwassko Kozłowicz, Iwassko Maczieykowicz, Iwassko a Siezon Sawiczy, Iwassko a Radziwon Sieliwonowiczy* 1558, RG 376, 28, 32, 361, 362; *Iwasko Bogdankoicz, Iwasko Miskonicz* 1560–1563, RBS 457, 463;
Iwaś-:
-ko: **Iwaśko**: *Iwaśko Oniskow* 1578, IG 323;
Iwasz-:
-ko: **Iwaszko**: *Iwaszko (Iwan) Ilinicz* 1476-1478, UP 90; *Iwaszko Ilinicz* 1520, JIII 245; *Iwaszko Dzierewianka, Iwaszko Hladkowicz, Iwaszko Pacowicz* 1551, IMŁII 335, 308, 313; *Iwaszko Bielamin* 1558, IN 70; *Hrymas i Iwassko Ilkiewiczy, Iwassko Rusan* 1558, RG 376, 362; *Iwaszko Kleszkowicz Mielnik* 1560, PMŁ 158; *Iwaszko Arciuchow, Iwaszko Botoyka, Iwaszko Fiedrów* 1578, IG 309, 303, 314; *Iwaszko Miniewicz* 1662, PnM 522;

Репозиторий ВГУ

afereza i: Iwan > Wan-:

-uta: **Waniuta**: *Waniuta Pijrczijcz* 1551, IMŁII 268; *Waniutha Kristel* 1558, IB 40; *Waniuta Kowal, Waniuta Waskowicz* 1558, IS 48, 53; *Waniuta Kulikiewicz* 1560, PK 9;

P r o t o n a z w i s k o:

Joann-:

-owicz: **Joannowicz**: *Micz Joannowicz* 1560–1563, RBS 433;

Han-:

Han: *Jaszko Han* 1662, PnM 431;

-ewicz: **Haniewicz**: *Wac Haniewicz* 1551, IMŁII 264;

Haniec-:

-ewicz: **Hancewicz**: *Macko Chancewicz* 1551, IMŁII 289; *Cimosz Hancewicz* 1560, PMŁ 124; *Martin Chancewicz* 1567, IMBS 181;

-owicz: **Chanczowicz**: *Piothr Chanczowicz* 1558, RG 366;

Hanko-:

-owicz: **Hankowicz**: *Perchur brat jego (Hankowicz)* 1545, IMŁI 12; *Piotr Hankowicz, Pierchuc Hankowicz* 1551, IMŁII 266,300; *Hleb Hankowicz woit Moszczony* 1560, PMŁ 162; *Olisiey Chankowicz* 1662, PnM 413;

-‘uk: **Hanczuk**: *Stefan Hanczuk* 1662, PnM 522;

Hanczuk-:

-icz/-ycz: **Hanczuczycz**: *śl.Lewko, s. śl. Lawryla Hanczuczicz* 1580, JI 123;

Jan-:

-ow: **Janow:** *Macieja Janowego i małych synowców* 1569, AU 293; *Hryc Janow* 1578, IG 63; *śl. Stanisław Janow z Nowosiołk* 1580, JI 77;

-ów: **Janów:** *Wojciech Janów* 1578, IG 70;

-‘ewicz: **Janiewicz**: *Wawrzyniec, Szczęsny Janiewicz* 1639, OP 132;

-owic(z): **Janowic(z)**: *Nikodem Janowicz Świejko z Ciechanowca h. Dąbrowa, podstoli litewski, Woitek Janowicz Kłoczko ochm. Kr. Heleny* 1520, JIII 246; *Andrey Janowicz Boyko, Awgusztyn Janowicz, Hryhor Janowicz Poczuta, Janusz Janowicz, Mikołaj Janowicz, Stan Janowicz, Tomko Janowicz, Wencław Janowicz* 1528, JI 187, 217, 189, 187, 196, 192, 216; *Maciey Janowicz* 1551, IMŁII 249; *Andrzej Janowic* 1558, RG 28; *Szimko Janowicz* 1558, IB 41; *Adam Janowicz, Bartłomiej Janowicz* 1639, OP 123;

-owa: **Janowa**: *śl. Hanna żona Janowa* 1580, JI 98;

-owna: **Janowna**: *śl. Ustiny Janowny* 1580, JI 102;

Janko-:

Janko: *Juda Janko, Osip Janko* 1551, IMŁII 264, 267;

-‘ew: **Jankiew**: *Bohdziey Jankiew* 1578, IG 77; *Matul Jancew, Paczuk Jancew* 1578, IG 141, 318;

-ow: **Jankow**: *Janussko Jankow* 1558, RG 366;

-ów: **Janków**: *Paweł Janków* 1578, IG 330;

-owicz: **Jankowicz**: *Szyman Jankowicz* 1514–1519, Wiś 333; *Martin Jankowicz* 1528, JI 214; Szczepan Jankowicz 1545, IMŁI 102; *Januss a Pietrucz Jankowiczy* 1558, RG 18; *Miklasz Jankowicz* 1558, IS 49; *Hleb Jankowicz,Wasko Jankowicz z synem Hrynkiem* 1560, PMŁ 127, 124; *Pachnik Jankowicz, Stasnik Jankowicz* 1565, IA 7;

-onicz: **Jankonicz**: *Piotras Jankonicz* 1560–1563, RBS 483;

-owa: **Jankowa**: *Jankowa wdowa* 1551, IMŁI 9; *Jankowa Noszuczycz* 1558, IS 51;

Jenko-:

-owicz: **Jenkowicz**: *Iwan Jenkowicz* 1545, IMŁI 117;

Jankowo-:

-ski: **Jankowski**: *Hipolit Jankowski z Brześcianki, starosta białostocki* 1520, JIII 255; *Ipolitus Jankowski de Brzesczianka* 1569, AU 244;

Репозиторий ВГУ

Janiec(z)-:
-ew: **Jancew**: *Matul Jancew, Paczuk Jancew* 1578, OG 141, 318;
-ewicz: **Jancewicz**: *Macko Jacko Jancewicze* 1560, PMŁ 136;
-enia: **Janczenia**: *Sierhey Janczenia* 1551, IMŁII 285;
-uk: **Janczuk**: *Jan Janczuk* 1662, PnM 440;
-icz/-ycz: **Janczycz**: *Oleszko Janczycz* 1560, PMŁ 125;
-icha/-ycha: **Janczycha**: *Kataryna Janczycha* 1662, PnM 428;
Jancek-:
-ow: **Jancekow**: *Stas Jancekow* 1578, IG 61;
Janczel-:
-ew: **Janczeliew**: *Jurgisz Janczeliew* 1558, RG 366;
Janczewo-:
-ski: **Janczewski**: *Pan Jan Janczewski Pisarz Wiski* 1640-1641, KB 40; *Joannes Janczewski* 1670, S.;
Janik-:
-ki: **Janicki**: *Paweł Janicki* 1661, UP 87;
Janikowo-:
-ski: **Janikowski**: *Hipolit Janikowski* 1569, UP 50; *ur. P. Ipolit Janikowski, podsędek bielski* 1580, JI 117;
Janeczko-:
-owicz: **Janeczkowicz**: *Stanisław Janeczkowicz* 1558, IS 53;
Janiejko-:
-owic: **Janiejkowic**: *Stas Janiejkowic* 1573, IT 46;
Janilko-:
-owicz: **Janilkowicz**: *Koc Janilkowicz* 1560, PMŁ 134;
Jancur-:
-‘ak: **Jancurzak**: *Bartek Jancurzak z żoną* 1662, PnM 494;
-ik/-yk: **Jancurzyk**: *Jan Jancurzyk z żoną* 1662, PnM 494;
Januc(z)-:
-ew: **Janucew**: *Stas Janucew* 1578, IG 328;
-ik/-yk: **Januczyk**: *Tomek Januczyk, Stanisław Januczyk, Jakub Januczyk* 1662, PnM 433, 438, 439;
Janus(z)-:
-ow: **Janus(z)ow**: *ślach. Christof niegdy Janusow 1580, JI 8; Sebastyan Januszow z cześnikami swemi* 1580, JI 28;
-ewicz: **Januszewicz**: *Maciek Januszewicz* 1565, IA 8;
-owicz: **Janusowicz**: *ślachetny Wawrzyniec Janusowicz* 1580, JI 39;
-ik/-yk: **Janusik**: *Bartosz Janusik, Stanisław Janusik, Jan Janusik* 1662, PnM 410, 523; **Januszyk**: *Krzysztoph Januszyk z żoną, Woiciech Januszyk, Marcin Januszik* 1662, PnM 494, 495, 439;
-ko: **Januszko**: *Andrzei Janussko* 1571, IT 11;
Januszko-:
-ik/-yk: **Januszczyk**: *Nikifor Janusczyk, Tymosz Janusczyk* 1662, PnM 433;
Januszczynko-:
-ik/-yk: **Januszczynczyk**: *Andrzej Januszczynczyk* 1558, IS 49;
Januta-:
-icz: **Januticz**: *Maciej Januticz* 1514-1519, Wiś 333;
-ewicz: **Janutewicz**: *Andrzej Janutewicz Komorowski* 1514-1519, Wiś 333;
Jas-:
-ko: **Jasko**: *szl. Marcin Jasko* 1569, AU 269;

Репозиторий ВГУ

Jaś-:
-owa: **Jasiowa**: *Jasiowa* 1578, IG 317;
Jasiowo-:
-ski: **Jasiewski**: *śl. Łukasz Jasiewski* 1580, JI 249;
Jasiek-/Jaśko-:
-‘ew: **Jaśkiew**: *Mikołaj Jaskiew* 1578, IG 141;
-ow: **Jaśkow**: *Januta Jaskow* 1578, IG 323;
-‘ewicz: **Jaśkiewicz**: *Jakow Jaśkiewicz* 1639, OP 112;
-owicz: **Jaśkowicz**: *Kucz Jaskowicz* 1558, IB 40; *szl. Walenty Jaskowicz* 1569, AU 290;
-owa: **Jasiekowa**: *Jasiekowa wdowa* 1662, PnM 521; **Jaśkowa:** *Jaskowa wdowa* 1560, PK 7; *Młynarzowa Jaskowa, Jaskowa Czerczyna, Jaskowa kucharzowa* 1662, PnM 530, 536;
Jeśko-:
-owicz: **Jeśkowicz**: *Dac Jeskowicz, Wasil Jeskowicz* 1545, IMŁI 94, 117; *Oliszni Jeskowicz* 1551, IMŁII 296; *Jewchim Jeskowicz* 1560, PMŁ 122;
Jasien-/Jasień-:
-owicz: **Jasienowicz**: *Ibragim Jasienowicz* 1582, AWAK 31, s. 33;
-ski: **Jasieński**: *Wojciech Jasieński* 1520, JIII 249; *Wojciech Jasienski kuchmistrz lit.* 1549, UP 43; *od Jakuba Jasienskiego* 1580, JI 117; *szl. Jasienski* 1676, RPD 354;
Jasiuk-:
-owna: **Jasiukowna**: *vidua Jasiukowna* 1662, PnM 443;
Jasuń-:
-ski: **Jasuński**: *Pan Woyczieck Jasunski* 1640-1641, KB 37;
Jaszko-:
-enia: **Jaszczenia**: *Maciey Jaszczenia* 1662, PnM 440;
Jeszko-:
-owicz: **Jeszkowicz**: *Dziemid Jeszkowicz* 1551, IMŁII 251;
Jaszynek-/Jaszynko-:
-ic/-yc: **Jaszynczyc**: *Raczko Jassynczyc, Tomek Jassynczyc* 1558, IS 49;
Jaszczynek-/Jaszczynko-:
-‘anka: **Jaszczynczanka**: *Hania Jaszczynczanka* 1558, IS 45, 49;

Iwan-:

Iwan: *Knucik Iwan* 1558, IS 54;
-ow: **Iwanow:** *Chwiedko Iwanow* 1558, IS 52; *Hawryło Iwanow* 1558, RG 26; *Fedor Iwanow* 1639, OP 116; *Bartosz Iwanow zięć* 1662, PnM 413;
-ów: **Iwanów:** *Romuszko Iwanów* 1578, IG 309;
-owicz: **Iwanowic(z)**: *Jendrzey Iwanowicz* 1545, IMŁI 12; *wójt Bohdan Iwanowicz* 1551, IMŁII 286; *Piotrasz Iwanowicz* 1558, IS 53; *Ulan Iwanowic* 1558, RG 32; *Anton Iwanowicz, Truchon Iwanowicz* 1560, PMŁ 140, 158; *Lukas Iwanowicz* 1560–1563, RBS 500; *Mikuła Iwanowicz* 1566, IA 12; *Jozef Iwanowicz* 1571, IT 22;
-ik: **Iwanik**: *Pilip Iwanik* 1662, PnM 426;
-owa: **Iwanowa***: Iwanowa* 1558, IB 31; *Monka Iwanowa* 1569, AU 275; *Zofia Iwanowa komornica, Smalowa Iwanowa, Hubczykowa Iwanowa, Iwanowa Saykowa, Iwanowa Barbara, Iwanowa wdowa, Iwanowa Karpichowa* 1662, PnM 411–528;
-icha: **Iwanicha**: *Iwanicha wdowa* 1551, IMŁI 11; *Iwanicha Niedczycha, Iwanicha wdowa* 1551, IMŁII 245, 283; *Iwanicha wdowa* 1558, IS 52; *Woca Iwanicha, Iwanicha wdowa* 1560, PMŁ 140; *Iwanicha wdowa* 1662, PnM 411–528;
Iwanowo-:
-ski: **Iwanowski**: *Catharina Iwanowski* 1670, S.;
-ska: **Iwanowska**: *Helżbieta z Zebrzydowic Iwanowska* 1569, AU 285;
Iwanek-/Iwanko-:

Репозиторий ВГУ

-owicz: **Iwankowicz**: *Iwankowicz* 1545, IMŁI 105; *Josko Iwankowicz* 1558, IB 37; *Mikita a Chwedor Iwankowici* 1558, RG 4; *Hryn Iwankowicz* 1560, PMŁ 136;

-‘uk: **Iwanczuk**: *Wasko Iwanczuk z żoną* 1662, PnM 493;

-ic/-yc: **Iwanczyc**: *Nikon Iwanczyc* 1558, RG 361;

Iwankow-/Iwanówka-:

-ski: **Iwankowski**: *Jan, Stanisław Iwankowsczy, Stanisław olim Iwankowski* 1640–1641, KB 5, 9;

Iwaniec(z)-:

-ew: **Iwancew**: *Kalenik Iwancew* 1578, IG 82;

-ow: **Iwanczow:** *Hapon Iwanczow* 1558, RG 32;

Iwanczuk-:

-ów: **Iwanczuków**: *Chwiedor Iwanczuków* 1578, IG 335;

Iwanieś-:

-ec: **Iwansiec**: *Chryn Iwansiec* 1558, IB 25;

Iwantiel-:

-ik: **Iwantielik**: *Martin Iwantielik* 1662, PnM 497;

Iwanuszko-:

-owicz: **Iwanuszkowicz**: *Filip Iwanuszkowicz* 1560, PMŁ 153;

Iwas(z)ko-:

-‘ew: **Iwaszkiew**: *Szczepan Iwasskiew* 1558, RG 28;

-ow: **Iwaszkow**: *Szymko Iwaszkow* 1578, IG 320;

-‘ewicz: **Iwas(z)kiewicz**: *Okuła Iwaszkiewicz* 1558, RG 376; *Fedor Iwaskiewicz* 1639, OP 114;

-owicz: **Iwas(z)kowicz**: *Jerzy Iwaszkowicz* 1520, JIII 248; *Maciej Iwaszkowicz, Sienko Iwaszkowicz* 1551, IMŁII 258, 261; *Raczko, Czissko a sieniuta Iwasskowiczi* 1558, RG 376; *Maxim Iwaskowicz* 1558, IS 58; *Jaśko Iwaskowicz* 1558, IB 44; *Jarmoc Iwaszkowicz, Sidor Iwaszkowicz* 1560, PMŁ 167; *Tomek Iwaszkowic* 1565, IA 7;

-onicz: **Iwaskonicz**: *Janko Iwaskonicz, Maxim Iwaskonicz* 1560–1563, RBS 475, 496;

-uk: **Iwaszczuk**: *Chwedor Iwaszczuk* 1662, PnM 422;

-enka: **Iwaszczenka**: *Iwaszczenka komornica* 1662, PnM 533;

Iwaszkowo-:

-ska: **Iwaszkowska**: *Ihnath Iwaszkowska* 1558, IB 43;

Iwon-:

-owicz: **Iwonowicz**: *Sienko Iwonowicz* 1580, JI 123;

Waniucha-:

-ów: **Waniuchów**: *Kaliwon Waniuchów* 1578, IG 87;

Waniuta-:

-icz/-ycz: **Waniuticz**: *Klim Waniuthicz* 1558, IB 40; **Waniutycz**: *Fiedko Waniutycz* 1551, IMŁII 294; *Mojsiej Waniutycz , Wasyl Waniutycz* 1560, PK 12; **Waniuc(z)icz**: *Piotr Waniuczycz* 1551, OMŁII 270; *Chicz Waniucicz* 1560-1563, RBS 477;

-ina/-yna: **Waniuczyna**: *Waniuczyna wdowa* 1560, PK 11;

Wanuć-:

-ik: **Wanucik**: *laboriosus Mathias Wanucik* 1662, PnM 532;

Waniewo-:

-ski: **Waniewski**: Marina Waniewski 1672, S.

* * *

Analizując poświadczenia imienia Jan w XVI–XVII-wiecznych źródłach historycznych Podlasia zwraca uwagę wyjątkowa popularność nazwy osobowej czwartego Ewangelisty i Apostoła - Jana. Popularność swoją imię zawdzięcza nie tylko tej postaci NT. Obok Jana Ewangelisty niezwykłą siłę oddziaływania miały też inne postacie NT, a przede wszystkim –

Репозиторий ВГУ

Jan Chrzciciel. Należy również pamiętać, że imię to także nosił w ST syn Elioenaja, potomek Zorobabela i króla Jojakima (1 Krn 3,24) a zarazem przodek Jezusa (Łk 3,27). Ta silna motywacja kulturowa oraz bardzo prosta krótka forma imienia dająca wiele możliwości słowotwórczych decydowała o jego popularności, co poświadczają zabytki piśmiennictwa z badanego okresu. Materiały historyczne z XVI–XVII w. świadczą o silnym zakorzenieniu w kulturze chrześcijańskiej (zarówno katolików jak i prawosławnych) imienia Ioann/Jan/Iwan oraz niezwykłym bogactwie środków derywacyjnych. Tworzenie nowych form tego krótkiego imienia i pochodnych od nich nowych nazw identyfikacyjnych, jakimi były patronimy i inne dodatkowe określenia, które na tamtym etapie były przydomkami i z czasem przekształciły się w nazwiska dziedziczne przebiegało na wielu płaszczyznach, przede wszystkim fonetycznej i strukturalnej. Imienne i nazwiskowe formy pochodne od podstawowych wariantów: łacińskiego, polskiego, cerkiewnego i wschodniosłowiańskiego tworzono na bazie podstaw przekształconych fonetycznie, skróconych lub rozszerzonych. W procesie derywacyjnym form nazwiskowych stosowano transonimizację oraz sufiksację. Wykorzystywano różnorodne słowiańskie sufiksy o proweniencji: polskiej (np. -ek, -owa, -anka i in.), wschodniosłowiańskiej (-ko, -icha, -uk i in.) oraz litewskie (-el, -uta). Szczególną popularnością cieszył się ogólnosłowiański sufiks -ic(z) < *-itjo, zwłaszcza jego rozszerzony wariant -ewicz//-owicz. Wyraźnie zarysowuje się zróżnicowanie dialektalne nazw i procesy fonetyczne typowe dla języka polskiego (np. o > u), białoruskiego (np. lit. -utis > -uć) i ukraińskiego (np. e > i, dyspalatalizacja przed samogłoskami szeregu przedniego). Te różnorodne formy imienia i tworzone na ich bazie patronimy, andronimy i inne formy dodatkowych określeń poświadczane w kolejnych latach w źródłach historycznych utrwalały się w charakterze nazw dziedziczonych przez następne pokolenia i znajdują potwierdzenie we współczesnej antroponimii badanego regionu.

Oznaczenie źródeł i rozwiązanie skrótów:

Rękopisy

AKJ *Akta Konsystorza Janowskiego,* Archiwum Diecezjalne w Siedlcach, syg. 148 (od roku 1477 do końca XVII w.)

IA *Inwentarz włości augustowskiej z 1565 roku,* Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie (dalej AGAD), Archiwum Potockich w Radzynie 213.

IG *Inwentarz przyjęcia darów starostwa grodzieńskiego z 1578 roku,* AGAD, Archiwum Kameralne I/10.

IMŁI *Inwentarz starostwa mielnickiego i łosickiego. Regestr popisu z 1545 roku,* AGAD, Archiwum Skarbu Koronnego (dalej ASK), dz. LVI, M. 2.

IMŁII *Inwentarz starostwa mielnickiego i łosickiego z 1551 roku,* AGAD, ASK, dz. LVI.

IT *Inwentarz starostwa tykocińskiego, 1571 i 1573 r.,* AGAD, ASK, dz. LVI, t.4.

KB *Księga grodzka Brańska 1640-1641,* WAP w Białymstoku.

KWB *Księgi wójtowskie, burmistrzowskie królewskiego miasta Mielnik 1631-1698,* WAP w Białymstoku.

PK *Rejestr pomiary włócznej miasta Kleszczele z 1560 r.*, WAP w Białymstoku.

PMŁ *Rejestr pomiary włócznej starostwa mielnickiego i łosickiego z 1560 r.* AGAD, ASK, dz. LVI.

RM *Rejestr podatku pogłównego powiatu mielnickiego z 1673 r.,* AGAD, ASK, dz. I, nr 70.

RMŁ *Regestr popisu starostwa mielnickiego i łosickiego, niedatowany, powstał po 1560 r.* AGAD, ASK, dz. LVI.

Репозиторий ВГУ

RP *Rejestr poborowy pogłównego z 1663 r.,* AGAD, ASK, dz. I, nr 70, k. 684-686.

RPD *Regestr dwojga w roku 1676 uchwalonego.* Biblioteka Czartoryskich w Krakowie. Rkps 1099, `775.

S *Summaryusz czyli Krodki sposób wynalezienia Metryk od Roku 1665 do 1824 przez X.Z.K.*, Archiwum parafialne w Tykocinie (brak oznaczenia stron w dokumencie).

Druki:

AU *Spis szlachty ziemi bielskiej i drohickiej składającej przysięgę na wierność Koronie Polskiej w 1569 r.,* (w:) Akta Unii Polski z Litwą 1385-1791, wydali S.Kutrzeba i W.Semkowicz, Kraków 1932, s. 236–264.

IB *Inwentarz miasta Brańska z 1558 r.* (w:) Akty izdawajemyje Wilenskoju Archeografičeskoju Komissijeju (dalej AWAK),t. XIV, Wilno 1887, 24–25.

IMBS *Inwentarz wsi Mieleszki, Bielewicze i Supraśl z 1567 r.* (w:) AWAK, t. XIV, s. 181.

IN *Inwentarz miasta Narwi z 1560 r.* (w:) AWAK, t. XIV, s.61–76.

IS *Inwentarz miasta Suraż z 1558 r.* (w:) AWAK, t. XIV, s.46–60.

JI *Popis wojenny ziemian województwa podlaskiego z 1528 r.; Powiat Bielski, Drogicki i Mielnicki 1580 r.* (w:) A.Jabłonowski, Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym, t. VI, Podlasie. Źródła dziejowe, t. XVII, cz. I, Warszawa 1908.

JIII *Spis urzędników województwa podlaskiego XV-XVII w.* (w:) A.Jabłonowski, dz. cyt. Cz. III, Warszawa 1910, s. 242–256.

O *Opis starych i nowych granic grodzieńskich, bielskich i goniądzkich, 1536 r.,* (w:) Archeografičeskij sbornik dokumentov otnosjaščichsja k istorii severo-zapadnoj Rusi, t. I, Wilno 1864, s.18–31.

OP *Ordinacija korolewskich pušč v lesničestvach byvšego Velikogo Knjažestva Litovskogo, sostavlennaja ...P.D.Isajkovskim i Ch. Belozorom v 1641 godu,* Wilno 1871.

PnM *Perepis' naselenija Melnickogo poveta po prichodam i veroispovedanijam, 1662 g.* (w:) AWAK, t. XXXIII, s. 497–536.

RBS *Regestr* pomiary *miasta Brańska i Suraża z należącymi do nich włościami z 1560-1563 r.* (w:) Piscovaja kniga Grodnenskoj ekonomii s pribavlenijami, cz. II, Wilno 1882.

RG *Regestr pomiary włócznej ekonomii grodzieńskiej dokonanej w latach 1558–1563,* (w:) Piscovaja kniga Grodnenskoj ekonomii s pribavlenijami, cz.I, Wilno 1881.

UP *Urzędnicy podlascy XIV-XVIII w., Spisy,* opr. E.Dubas-Urwanowicz, W.Jarmolik, M.Kulecki, J.Urwanowicz, Kórnik 1994.

Rozwiązanie skrótów:

MalI M.Malec. *Imiona chrześcijańskie w średniowiecznej Polsce*, Kraków 1994.

Sup. А.В.Суперанская, *Словарь русских личных имен*, Москва ООО «Фирма «Издательство АСТ», 1998.

Tron.-Wal. *Słownik* A.Tronina, P.Walewski, *Biblijne nazwy osobowe i topograficzne. etymologiczny*, Edycja Świętego Pawła, Częstochowa 2009.

cerk. cerkiewny

gr. grecki

hebr. hebrajski

Репозиторий ВГУ

łac.	łaciński
pol.	polski
scs	staro-cerkiewno-słowiański
suf.	sufiks
wsł.	wschodniosłowiański

Literatura

1. Charkiewicz, J. *Kult świętych w Kościele prawosławnym. Teologia. Historia. Formy. Typologia*.Warszawska Metropolia Prawosławna, Warszawa, 2015.
2. *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*. Biblia Tysiąclecia, Wydanie IV, Wydawnictwo Pallotinum, Poznań, 1991.
3. *Библия. Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета*. Российское Библейкое Общество, Москва, 1998.

Е.Н. Бекасова
ФГБОУ ВО «Оренбургский государственный педагогический университет»
e-mail: bekasova@mail.ru

УДК 811.161.1’373

ОСОБЕННОСТИ ТЕРРИТОРИАЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ НЕОФИЦИАЛЬНОГО АНТРОПОНИМИКОНА

Ключевые слова: *ономастика, антропонимикон, антропонимическая система, номенклатура прозвищ, антропонимический ареал.*

Сравнительный анализ номенклатуры городских и сельских прозвищ показывает значительные расхождения, которые обусловлены не только социально, но и территориально. При этом неофициальные ономастиконы сельских жителей представляют несколько антропонимических систем, в той или иной степени включающих подсистемы уличных прозвищ, диалектных антропонимов и типичных антропонимических моделей данной местности, что требует обязательного учёта территориального фактора в исследовании прозвищ.

E.N. Bekasova
Federal state educational institution of the higher education
«The Orenburg state pedagogical university»

FEATURES OF THE TERRITORIAL ORGANIZATION OF INFORMAL ANTROPONIMIKON

Key words: *onomastics, антропонимикон, antroponimichesky system, nomenclature of nicknames, antroponimichesky area.*

The comparative analysis of the nomenclature of city and rural nicknames shows considerable divergences which are caused not only socially, but also territorially. At the same time informal onomastikona of villagers represent several antroponimicheskikh of the systems in a varying degree including subsystems of street nicknames, dialect antroponym and typical antroponimichesky models of this area that demands obligatory accounting of a territorial factor in a research of nicknames.

Репозиторий ВГУ